

Historické jádro Prahy

Stavební a umělecký vznik Prahy můžeme posuzovat již od 9. století. V té době byl založen Pražský hrad na severní straně území historické Prahy a jižní hranice tohoto teritoria byla dána polohou Vyšehradu. První český král Vratislav vzhledem k nenávisti svého bratra, biskupa sídlícího na Pražském hradě, povznáší Vyšehrad na královský hrad a buduje zde v 9. století první sakrální stavby - kostel sv. Vavřince a rotundu sv. Martina, jež se staly nejstaršími památkami pražské architektury dochované dodnes.

V době založení Pražského hradu vzniklo v podhradí tržiště, dnešní Staroměstské náměstí a stalo se středem pražského obchodního ruchu. Za krále Václava I. roku 1232 byla založena v blízkosti tržiště městská část kolem kostela sv. Havla. Celá tato lokalita byla obestavena hradbami a vznikla městská část Staré město. Do tohoto celku byly včleněny i osady cizích kupců, kteří si založili poblíž náměstí nový farní kostel sv. Mikuláše. Naproti přes náměstí se představuje špitální kostel Panny Marie před Týnem na rozsáhlý raně gotický chrám a za ním vzniká konvent minoritů s kostelem sv. Jakuba. Při severní straně města buduje ženská větev tohoto řádu za přízně blahoslavené Anežky klášter.

Jako součást Starého města je do této lokality také včleněna obec tzv. "Židovské město pražské", která vznikla kolem roku 1000 na důležité obchodní cestě poblíž pražského tržiště. Kolem roku 1140 je založen Vladislavem II. klášter premonstrátů na Strahově. Do současné podoby se dostal díky několikeré přestavbě.

Roku 1257 byla Praha rozšířena o další část - Malou Stranu. V té době bylo již město pražské výrazným kulturním i obchodním centrem. V blízkosti tržiště vznikl nový význačný objekt s celnicí - Týn. V roce 1320 byla připojena i část Hradčany, která přímo navazovala na královský hrad.

Za vlády Jana Lucemburského dochází k velmi výrazné události v životě města. Roku 1338 vzniká totiž na Staroměstském náměstí nové správní centrum - radnice. Pražský měšťanský stav si vymohl nezávislost na státní správě. K odkoupeným budovám je přistavěna hranolová věž a později i arkýřová kaple. Až v roce 1410 zhotovil Mikuláš z Kadaně Orloj. Kalendářní deska od Josefa Mánesa je až z roku 1865 a zničené sochy apoštolů ve II. světové válce obnovil Vojtěch Sucharda roku 1948.

Velký rozkvět města nastal ve 14. století za vlády Karla IV., který přetvořil Prahu ve velkolepou metropoli římské říše. V roce 1344 povýšil pražské biskupství na arcibiskupství a roku 1348 zakládá universitu. Po celém území Prahy vzniká množství světských i církevních staveb. Velkolepá katedrála sv. Víta se svatováclavskou kaplí od stavitelů Matyáše z Arrasu a Petra Parlěře je vrcholná stavba své doby. Byl založen Karlův most, kláštery na Slovanech, na Karlově, kostely sv. Jindřicha a sv. Štěpána. Město bylo prostoupeno množstvím zahrad a vinic a rozrostlo se na jih až k Vyšehradu. Zde byl vybudován nový kapitulní kostel. Největší architekti jako Petr Parlář, Matyáš Rejsek nebo Benedikt Rejt se stali výraznými osobnostmi stavitelství nejen této doby, ale českého stavitelství vůbec. Parlářův klenební systém se stává obecným způsobem klenutí chrámů, způsob jeho výzdoby

mostní věže využívá později v letech 1475-1483 na Prašné bráně Matyáš Rejsek a vrcholem slohových možností gotiky je práce Benedikta Rejta při budování Vladislavského sálu na Pražském hradě.

Z období gotiky pocházejí též některé stavby židovského města, především Staronová synagoga, která je jednou z nejstarších staveb v Praze. V 15. století přibyla synagoga Pinkasova a později, v období renesance, probíhá velký stavební rozvoj židovského ghetta. Z iniciativy Mordechaje Maisela vzniká Vysoká a Maiselova synagoga a Židovská radnice. Starý židovský hřbitov byl založen již v první polovině 15. století a stal se jedním z nejpamátnějších židovských pohřebišť na světě.

Těsně před husitskou dobou byla Praha na vrcholu své krásy a významu.

Vyhrocení společenské krize po Husově smrti roku 1415 vyústilo v revoluci vedenou Janem Želivským. Moc německého patriciátu a církve byla odstraněna husitskou Prahou v bitvách na Vítkově a pod Vyšehradem. Po popravě Jana Želivského se však jednota Prahy rozpadla. Pražské měšťanstvo si však udrželo výsadní politické postavení a tak i zvolení Jiřího z Poděbrad českým králem v roce 1458 se událo na Staroměstské radnici. Celé období husitství jak stavebnímu, tak kulturnímu rozkvětu Prahy nikterak nepřispělo spíše naopak. Teprve začátkem renesanční doby se začal vliv především italských mistrů projevovat na oživení stavební činnosti. Jako jediný ryze renesanční objekt v Praze vznikl Královský letohrádek v blízkosti Pražského hradu. Až kolem roku 1541, po požáru města se renesance začíná projevovat ve větší míře, především výstavbou nových paláců a domů. Svatovítská věž dostává novou střechu a v renesančním slohu je založena Královská zahrada. Charakteristickým prvkem slohu je výzdoba fasád sgrafity a malbami. Příkladem je dům U minuty.

Za vlády císaře Rudolfa II. v letech 1576 -1611 se stala Praha centrem evropské politiky a významným střediskem umění, vědy a stavitelství. V této době se mění i tvář Pražského hradu kde probíhá výstavba velkých palácových objektů.

Po roce 1600 přechází renesanční sloh postupně do baroku, který si již Prahu podmanil mnohem více. Příkladem je především počín Albrechta z Valdštejna, který v Praze počal kolem roku 1630 s výstavbou velkolepého paláce s rozsáhlou zahradou. V téže době vzniká Nostický palác a kolosální stavba Černínského paláce. Z církevních staveb vyniká svoji monumentálností především výstavba Klementina. V této době však dochází především ke stavbám vyznačujících se svojí velikostí a za účasti předních italských stavitelů. Teprve koncem 17. století se pražský barok mění. Nastupuje generace českých barokních umělců - Jan Santini, František Maxmilián Kaňka a oba Dienzenhoferové. V sochařství pak především Ferdinand Maxmilián Brokof a Matyáš Braun.

Za přispění těchto umělců dostává Praha novou podobu a podruhé se stává metropolí evropského formátu. Město dostává nové dominanty v kopolích a věžích. Například chrám sv. Mikuláše na Malé Straně od stavitele Dienzenhofera je vrcholnou stavbou barokního slohu. Attiky paláců jsou zdobeny plastikami, Karlův most dostává svou charakteristickou podobu umístěním sochařské výzdoby.

Je však paradoxem, že vrcholný barok se téměř nedotkl Hradu. Druhá polovina 18. století znamená pro Prahu ukončení stavebního rozmachu. Za vlády Marie Terezie dochází k dostavbě Pražského hradu pod vlivem vídeňských stavitelů. V první polovině 19. století se do pražské architektury dostává empírový styl, který však nemá tvůrčí náročnost. V druhé polovině 19. století se dostává ke slovu novorenesanční sloh, který se v této době rozšiřuje v celé Evropě. V této době vznikají významné pražské stavby. Je to především Národní divadlo od stavitele Zítka dále dům umělců nebo Národní muzeum od stavitele Schulze, či pražská vodárna od Antonína Wiehla.

Okolo roku 1900 se začíná projevovat moderní architektura jejíž osobností byl Jan Kotěra. Budova právnické fakulty na nábřeží a dům Mozarteum v Jungmannově ulici s průčelními plastikami od Jana Štursy jsou z nejvýznačnějších staveb tohoto období. V roce 1905-1911 vznikl ve stylu pražské secese Obecní dům jako reprezentační dům města podle architektů Bašánka a Polívky.

V městské architektuře se projevuje i styl kubismu, kde výraznými osobnostmi byli stavitelé Josef Gočár - dům "U černé matky Boží" nebo Josef Chochola a jeho kubistické domy pod Vyšehradem.

Nešetrný urbanistický rozvoj města ve druhé polovině 20. století, především v bytové a komunikační výstavbě se naštěstí přesunul mimo historické centrum Prahy, které prošlo několikaletou rozsáhlou rekonstrukcí.

Obnova Královské cesty, rekonstrukce Týnu, Anežského kláštera a Národního divadla, dlouhodobá rekonstrukce Hradu a jednotlivých staveb Starého města, Malé Strany a Hradčan, to vše vyústilo v roce 1981 vyhlášením Pražské památkové rezervace, která čítá na 2000 památek. Vzhledem ke vzácným kulturním hodnotám světového významu byla tato část Prahy zapsána v prosinci 1993 do seznamu světového dědictví UNESCO.